

MARIÁN PALEŇČÁR:

Úvod do filozofie nudy: K podstate a (pred)histórii problému nudy

Banská Bystrica: Belianum 2022, 160 s.

Monografiu Mariána Palenčára možno privítať ako filozofické osvieženie „tradičných“ a súčasne menej reflektovaných problémov, s ktorými sa človek predsa len v každodennom živote stretáva, a na ktoré sa usiloval hľadať v dejinách aj v súčasnosti adekvátnu odpoveď. Nuda je špecifický fenomén,¹ ktorý sa stal predmetom skúmania viacerých vedných disciplín a odborov. Do popredia vystupujú najmä psychologické výskumy, ale aj literárne výpovede, ktoré sústreďujú pozornosť na rôzne aspekty problematiky a jej vnímanie. Filozofická reflexia uvedenej problematiky prináša špecifický pohľad, ktorého súčasťou sú otázky spojené s podstatou a konceptuálnym vymedzením samotného fenoménu, a to za pomoci aj jeho dejinno-filozofického chápania.

Autor textu si uvedomuje zložitosť, mnohoznačnosť aj vnútornú protirečivosť samotného pojmu nuda ako fenoménu, ktorý prislúcha človeku a stáva sa predmetom jeho uvedomenia či sebareflexie. Teoretický rozmer problému sa dotýka podstaty nudy, jej prejavov, príčin či základných typov, čomu venuje autor prvú kapitolu *Pojem, podstata a klasifikácia nudy*. Druhá kapitola *(Pred)História problému nudy* je venovaná dejinám fenoménu nudy. Autor ju považuje za historický fenomén na jednej strane vnímaný ako nadčasový či stabilný jav. Na strane druhej je potrebné v tomto kontexte vnímať nudu aj ako prechodný dejinný fenomén, ktorý vznikol v špecifických podmienkach určitej historickej doby a súčasne je pre ňu aj príznačný (s. 121).

Problematika nudy a jej prítomnosť v našom živote sa stala inšpiráciou pre filozofickú reflexiu a skúmanie jej podôb. Autor si sám kladie otázku prečo sa zaoberať nudou, ktorá je vnímaná a prijímaná viac v negatívnych hodnoteniach a posúva ju do pozornosti jednak dobovej reflexie, ale súčasne otvára problém aj jej kognitívnej a nadindividuálnej konotácie. Sám pritom naráža na konceptuálnu neujasnenosť v porovnaní so skúmaním fenoménu nudy v iných vedných disciplínach, nerezignuje

---

¹ Monografia vznikla v rámci projektu VEGA č. 1/0043/20 *Nuda a ľahostajnosť ako prejavy strachu a úzkosti v dnešnej postmodernej dobe (filozofické a literárne reflexie)*. Téma nudy sa venujú aj vedecké štúdie v dvoch zborníkoch s identickým názvom projektu. Pozri Bariaková – Pršová (2021) a Pršová – Bariaková – Kováčová (2022).

však na jej teoretické poznávanie a kladie si zásadnú otázku o jej podstate. Obracia pozornosť na vymedzenie „chiazmickej podstaty“ daného javu a na nej založenej metodológii skúmania.

Odkrývaním chiazmickej podstaty nudy sa dostáva autor na prah jej komplexného pochopenia a iba „kombináciou únavy a nepokoja, nespokojnosti súčasne a na základe pocitu nenaplnenia, neuspokojenia alebo straty záujmu o niečo, čo človek robí, charakterizuje afektívnu zložku nudy“ (s. 36). Rozpornú štruktúru nudy, vnímanú cez prejavy únavy a jej vplyvu na stlmenie aktivít jednotlivca a jeho komunikácie so svetom, možno pozorovať i v opačnej reakcii a vnímať nepokoj / nespokojnosť ako možnú motivačnú zložku na aktivizáciu činnosti človeka. Spolu s Kierkegaardom konštatuje, že „nuda je nudou práve pre ten svoj rozporný a ambivalentný charakter“ (s. 37), ktorý jej dáva svoju podobu či existenciálny rozmer.

K základným typom nudy autor priraduje jej chápanie ako stavu i ako dispozície. Medzi faktory ich základného rozlíšenia možno priradiť temporálny rozmer, prechodný, krátkodobý stav a dispozíciu ako relatívne trvalejšiu, viazanú viac na skúsenostné prejavy. Podsúva sa otázka, do akej miery je nuda empiricky prístupná pozorovaniu a či je overiteľná. Kým nuda ako stav je prístupná pozorovaniu, jej podoba ako dispozícia má viac abstraktnú podobu a je vyvoditeľná len myšlienkovo, čo posunulo jej vnímanie viac smerom k dynamickému chápaniu nudy ako vlastnosti, ktorej zodpovedajú aj niektoré koncepcie v odbornej literatúre.

K zaujímavým časťam patria úvahy o porovnaní každodennej nudy a nudy existenciálnej. Autor vychádza z predpokladu, že ani jeden z termínov nie je monolitný. Vo filozofii existencionalistov možno nájsť rozdiely v jej konceptualizácii, aj keď „samotný termín *expressis verbis* málokedy nájdeme“ (s. 49). Zvláštnu pozornosť venuje autor Heideggerovmu vymedzeniu existenciálnej nudy a nudy ako existenciálu. Jeho existenciálna analytika fenoménu nudy posúva nazeranie viac k otázkam ozrejmenia zmyslu života ako starosti či starostlivosti o bytie vo svete, a jeho „rozumení“, ktoré je „cestou k autentickému ľudskému existencii“ (s. 60).

Explanačná báza teoretickej analýzy problému nudy v prvej kapitole slúži ako platforma pri analýze možných historických zdrojov problematiky v kapitole druhej. Zámerom historického pohľadu na problematiku nudy je aj jej axiologický aspekt, ktorý spočíva v odkrývaní jej povahy ako fenoménu, ktorý bol prevažne vnímaný ako spoločensky negatívny jav, alebo bola nuda vnímaná aj ako skúsenosť s pozitívnym významom. Nuda ako súčasť „ľudského sveta“, je nielen univerzálnym, ale predovšetkým jedinečne ľudským javom (Kolakowski) a prostredníctvom priblíženia historických súvislostí umožňuje odkrývať jej relevanciu až do prítomnosti, pretože „nuda nemá vek a odkazuje do noci pradávna“ (s. 63).

Otázke dejín nudy venuje autor pozornosť od vymedzenia predhistórie samotného pojmu nuda, až po problém nudy vo filozofii v klasickom gréckom, helenistickom, rímskom období a ranom kresťanstve. Nejde len o priblíženie chápania nudy v kolorite danej doby. Autor postupuje precízne, pričom analyzuje spôsoby a špecifiká u jednotlivých predstaviteľov dobovej filozofie a problematiku konfrontuje s názormi súčasných autorov a ich interpretáciami, vrátane plurality chápania fenoménu nudy v kontextoch života a jeho zmyslu.

Predložená monografia je nesporne príspevkom do filozofického myslenia. Hypotézy, ktoré autor rozpracoval do konkrétnej podoby nudy ako teoretického problému podloženého metodologickou fundáciou možno považovať za prínos a obohatenie aj historického pohľadu na fenomén nudy. Monografia je výsledkom dôslednej vedeckej práce, v ktorej sa možno stretnúť s poctivým a precíznym prístupom k filozofickým zdrojom a interpretačnej literatúre, s ktorou autor kriticky pracuje. Už samotný názov monografie signalizuje, že ide o úvod do problematiky filozofie nudy, čím monografia poskytuje v plnej miere metodologické východiská jej teoretického skúmania i dejinno-historického náhľadu. Práca je zaujímavá nielen svojou témou, ale aj spracovaním a určite osloví a zaujme odbornú filozofickú verejnosť.

Viera Bilasová

Literatúra

- BARIAKOVÁ, Z. – PRŠOVÁ, E. (eds.) (2021): *Nuda a ľahostajnosť ako prejavy strachu a úzkosti v dnešnej postmodernej dobe (filozofické a literárne reflexie)*. Banská Bystrica: Laputa.
- PRŠOVÁ, E. – BARIAKOVÁ, Z. – KOVÁČOVÁ, D. (eds.) (2022): *Nuda a ľahostajnosť ako prejavy strachu a úzkosti v dnešnej postmodernej dobe (filozofické a literárne reflexie)*. Banská Bystrica: Laputa.

Viera Bilasová
Prešovská univerzita v Prešove
Filozofická fakulta
Inštitút etiky a bioetiky
17. Novembra 1
080 01 Prešov
Slovenská republika
e-mail: viera.bilasova@unipo.sk